

Warszawa, dn. 09.03.2023

Prof. dr hab. Michał Stefanowski
Wydział Wzornictwa
Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie
ul. Myśliwiecka 8; 00-459 Warszawa

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani **mgr Katarzyny Pełki-Burej**, sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, wszczętym przez Radę Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach.

Ocena rozprawy doktorskiej zatytułowanej „Materiałowe kompendium projektanta”, napisanej pod opieką promotorki, dr hab. Justyny Kucharczyk.

Do sporządzenia recenzji otrzymałem: pracę doktorską, życiorys artystyczny oraz portfolio doktorantki.

Pani Katarzyna Pełka-Bura, absolwentka Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach na kierunku wzornictwo (dyplom magisterski obroniony z wyróżnieniem w 2008 roku) i studiów podyplomowych organizowanych przez SGH w Warszawie (Kolegium gospodarki światowej – Design Management) oraz Instytut Wzornictwa Przemysłowego, jest aktywną zawodowo projektantką i nauczycielem akademickim.

Od 2011 roku pracuje w macierzystej uczelni, gdzie w latach 2011–2017 r. prowadziła konwersatorium o zarządzaniu designem. Od 2019 r. prowadzi zajęcia w Pracowni Projektowania dla Tożsamości oraz w ramach przedmiotu Materiały i konteksty.

Była laureatką stypendium Marszałka Województwa Śląskiego oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a także członkinią zespołu programu „Regionalna Sieć Promocji i Transferu Technologii w Województwie Śląskim” oraz programu „Design Silesia”.

Działalność projektową realizuje poprzez firmę Wzorro Design, w której zajmuje się projektowaniem i koordynacją projektów. Współpracowała m.in. z Zamkiem Królewskim na Wawelu, Muzeum Narodowym w Krakowie, Muzeum Krakowa, firmą Porsche, Urzędami Marszałkowskimi Województw: Wielkopolskiego, Śląskiego i Łódzkiego, Gminą Dąbrowa Górnicza czy Zamkiem Cieszyn.

Najważniejsze projekty, w których uczestniczyła ostatnio jako autorka lub współautorka to: wystawy *Nowy Skarbiec Koronny* i *Wszystkie arrasy króla* dla Zamku Królewskiego na Wawelu, *Galeria Sztuki Polskiej XX i XXI w. i Kraków 1900* dla Muzeum Narodowego w Krakowie, *Krucza sztuka* dla Muzeum Wsi Opolskiej, oraz *Bitwa, której nie było* dla Muzeum Krakowa. Wszystkie wymienione wystawy, zaprojektowane zostały dla wiodących placówek polskiej kultury. Są znakomicie wykonane i świadczą o talencie, oraz biegłości zawodowej Autorki oraz realizującego wystawy zespołu.

Katarzyna Pełka-Bura jest też kuratorką i koordynatorką wystaw związanych z designem, m.in. realizowanych we współpracy z Zamkiem Cieszyn siedmiu edycji cyklu *Design w przestrzeni publicznej* oraz wystawy *Materiałowy BOOM*.

Recenzowana praca doktorska składa się z czterech części: wstępu, części badawczej, części projektowej i zawartości merytorycznej - materiałów przeznaczonych na stronę internetową. W części pierwszej Autorka przedstawia kontekst jakim są występujące obecnie zmiany społeczne, polityczne i środowiskowe, przeprowadza kwerendę publikacji na temat materiałów i opisuje trendy w nauczaniu projektowania. Jej zdaniem „połączenie doświadczenia pracy z naturalnymi materiałami ze współczesną technologią oraz myśleniem projektowym może przynieść innowacyjne rozwiązania w świecie dizajnu”. Autorka pisze o swojej zmianie w myśleniu o projektowaniu, która „motywuje ją do eksplorowania tematu zastosowania naturalnych materiałów w dizajnie oraz do odpowiedzialnego podejścia do wykorzystywania surowców”. Pisze o odpowiedzialności projektantów. Wiedza o materiałach była do niedawna dziedziną zarezerwowaną dla inżynierów oraz naukowców. Wg Doktorantki materiałami powinni się obecnie świadomie posługiwać także projektanci. Dlatego niezbędna jest wiedza o tym obszarze przygotowana specjalnie dla nich. W pracy przedstawione są ciekawe próby poszukiwania nowych materiałów i ich zastosowań prowadzone przez projektantów i uczelnie zagraniczne. Trudno nie zgodzić się z generalną diagnozą zmian zachodzących w otaczającym nas świecie, koniecznością powstrzymania degradacji środowiska naturalnego i wnioskiem o szczególnej odpowiedzialności projektantów. Temu celowi służy m. in. prowadzony przez Doktorantkę dla studentów II stopnia ASP w Katowicach przedmiot nauczania „Materiały i konteksty”, w ramach którego studenci we współpracy z rzemieślnikami eksperymentują z naturalnymi materiałami i redefiniują współczesną rolę rzemiosła. Czytając pracę odniosłem wrażenie, że Autorka rekomenduje to rozwiązanie jako receptę na problemy wywołane przez produkcję przemysłową, nadkonsumpcję i brak dbałości o środowisko naturalne. Powrót do lokalności, naturalnych materiałów, małoseryjnej produkcji zdecydowanie wart jest rekomendacji i może być dobrą drogą dla niektórych projektantów. Podpisuję się pod tą opinią, ale wobec skali problemu, moim zdaniem, to może być tylko jedna z wielu propozycji i sama w sobie problemu nie rozwiąże.

W kolejnej części pracy Autorka pisze o potrzebie stworzenia narzędzia przybliżającego projektantom wiedzę o materiałach naturalnych przydatnych do projektowania. W celu sprawdzenia potrzeb i wiedzy przyszłych użytkowników, Doktorantka przeprowadziła wywiady z projektantami i rzemieślnikami. Opracowała ankietę, na którą odpowiedziało 60 osób. Następnie przeprowadziła rozmowy z 5 projektantami i edukatorami o ich doświadczeniach w zdobywaniu wiedzy na temat materiałów naturalnych. Odpowiedzi uzyskane z ankiety i wywiadów potwierdziły założenie, że wiedza dotycząca naturalnych materiałów i tradycyjnych technik, którą dysponują projektanci, jest powierzchowna, a źródła umożliwiające jej pozyskanie są rozproszone. Jednocześnie większość ankietowanych osób wyraziła potrzebę pogłębienia tego typu wiedzy i chęć jej stosowania. Wyniki ankiety utwierdziły Doktorantkę w przekonaniu o słuszności wybranego tematu i pozwoliły przejść do kolejnego etapu pracy - jej części projektowej, polegającej na stworzeniu „Materiałowego kompendium projektanta” - narzędzia użytecznego dla projektantów, architektów, oraz studentów wzornictwa i etnologii, którego celem miało być przywrócenie wiedzy na temat tradycyjnych materiałów oraz rzemiosła

występujących na terenie Polski. Zawartość kompendium wynika z badań i wywiadów przeprowadzonych z projektantami i rzemieślnikami. Autorka stworzyła szczegółowe założenia merytoryczne, funkcjonalne, estetyczne, technologiczne i ekonomiczne. Stworzyła też „protoperfony” i scenariusze użytkowania narzędzia. Została zaprojektowana struktura strony i opracowana jej nawigacja. Strukturę wypełniono przykładową treścią dotyczącą wybranego rodzaju materiału (wiórów osikowych) i koncepcja została przetestowana na grupie potencjalnych użytkowników. Opracowano logotyp kompendium, zaproponowano jego układy, kolorystykę, typografię i elementy graficzne. Układy treści zostały dostosowane do różnych urządzeń mobilnych. Stronę zaprojektowano w oparciu o platformę Editor X umożliwiającą łatwe dodawanie treści i elementów strony. Zaproponowano zasady tworzenia materiałów, sposób przedstawiania obiektów na zdjęciach, kolorystykę tła, technikę i ujęcia kręconych filmów instruktażowych. W wyniku pracy projektowej powstało narzędzie wypełnione wzorcową treścią. Autorka zakłada, że „jest to tylko początek i zawartość strony będzie się rozrastać”.

Wyniki badań nad wiórami osikowymi zostały zaprezentowane na wystawie w Muzeum Częstochowskim, a następnie podczas Festiwalu Designu w Łodzi i w salonie Kler w Katowicach. Ta część pracy jest przeprowadzona bardzo rzetelnie. Zastosowane środki formalne są proste i podporządkowane funkcji.

W kolejnej części pracy doktorskiej Autorka przedstawiła treści, do umieszczenia na stronie. Są to wywiady przeprowadzone z wybranymi projektantami, edukatorami i rzemieślnikami, oraz informacje o materiale, na przykładzie drewna osikowego. Materiały te są przygotowane bardzo wnikliwie i metodycznie. Jest tu także przedstawione studium przypadku - opis ewolucji wzornictwa wiórkarskiego w Koziegłowach.

Dalsza część pracy zawiera teksty wspierające proces dydaktyczny autorstwa Doktorantki. Odnoszą się one do rzemiosła w kontekście historycznym, w kontekście współczesnym, a także do relacji między rzemiosłem i produkcją przemysłową. W interesujący sposób przedstawiony jest tu m. in. fenomen Cepelii, upadłego dzisiaj, a świetnie dającego sobie radę w poprzedniej epoce, dobrze zorganizowanego i skutecznego przedsiębiorstwa. Autorka porównuje działające w innej rzeczywistości gospodarczej i politycznej przedsiębiorstwo, do współczesnych koncernów komercyjnych. Dominująca rola i osiągnięcia Cepelii w poprzedniej epoce były faktem. Z jakichś jednak powodów nie udało jej się przetrwać w rzeczywistości rynkowej. Ciekawym punktem odniesienia mogą tu być warsztaty i inne działania związane z Kilkenny, które zbudowały silną pozycję rzemiosła w Irlandii. Temat Cepelii jest ciekawy, obszerny i wart głębszego omówienia. Sam w sobie może być przedmiotem innej pracy doktorskiej. Cepelia zapewniała pracę wielu rzemieślnikom i miała ogromny wpływ na promocję ludowego rzemiosła w kraju i za granicą. Z drugiej strony przyjęty przez nią model działania, komercjalizujący jednostkowo lub małoseryjnie wytwarzane wzory, przyczynił się do zniknięcia autentycznego rzemiosła. Wielu twórcom ludowym Cepelia zapewniała profity, ale zamieniła ich prawdziwą twórczość w masowo powielane produkty. Opowiadała mi o tym mechanizmie, wymieniona w pracy Julia Kotarbińska, która z Cepelią współpracowała, ale po jakimś czasie tę współpracę przerwała.

Kolejne rozdziały pracy doktorskiej poświęcone są tekstom wspierającym proces dydaktyczny autorstwa ekspertów zewnętrznych, naukowców i kuratorów, oraz opisom prac studenckich realizowanych w ramach przedmiotu Materiały i konteksty. Te ostatnie przedstawiają

eksperymenty z nowymi materiałami i próby aplikacji rezultatów tych eksperymentów do współczesnych przedmiotów. Na końcu znajdujemy bardzo obszerną bibliografię.

W oparciu o swoje doświadczenia dydaktyczne, pani Katarzyna Pełka-Bura postanowiła stworzyć narzędzie przydatne dla dydaktyków i studentów. W swojej pracy doktorskiej przeprowadziła badania, na podstawie których zweryfikowała pierwotne założenia, a następnie przygotowała strukturę i formę projektowanego narzędzia - strony udostępniającej wiedzę na temat naturalnych materiałów i technik rzemieślniczych. Częścią pracy są zebrane przez Autorkę materiały, umożliwiające wypełnienie stworzonej struktury treścią. Recenzowana praca doktorska jest bardzo obszerna i wielowątkowa. Została przygotowana kompetentnie od strony merytorycznej i projektowej. Wierzę, że jest dobrą odpowiedzią na postawiony problem i po wdrożeniu może być pomocnym narzędziem dla użytkowników. Doktorantka wykonała ogromną pracę, która budzi mój szacunek.

Konkluzja:

Po zapoznaniu się z przekazanymi mi materiałami, zawierającymi: pracę doktorską zatytułowaną „Materiałowe kompendium projektanta”, życiorys artystyczny, oraz portfolio, mogę stwierdzić, że mgr sztuki **Katarzyna Pełka-Bura** zaprezentowała oryginalną, wartościową, metodycznie i kompetentnie opracowaną rozprawę doktorską.

Autorka posiada wiedzę, istotny dorobek twórczy oraz umiejętności niezbędne do prowadzenia samodzielnej działalności artystycznej, spełniając wymagania art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r. poz. 574, z późn. zm.). Praca doktorska, przygotowana pod opieką dr hab. Justyny Kucharczyk, stanowi oryginalne dokonanie artystyczne i wykazuje wiedzę kandydatki w opracowywanej dziedzinie. Świadczy także o jej zaangażowaniu i świadomości roli projektantki w zmieniającej się sytuacji społecznej i środowiskowej.

W związku z powyższym popieram wniosek o nadanie Pani Katarzynie Pełce-Burej stopnia **doktora sztuki w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.**

